

Matkailututkimus 4: 2, 25–48 (2008)

©Suomen matkailututkimuksen seura

Missä asuvat Levin ja Rukan mökkirakennusten omistajat?

Maantieteellisestä jakautumisesta etäisyysmalleihin

Pekka Kauppila

Maantieteen laitos, Oulun yliopisto/Naturpolis Kuusamo

Where do the cottage owners of Levi and Ruka live? Geographical distribution and distance models

Second home tourism is focused mainly in the hinterland of population centres due to the short distance between the permanent residence of second home owners and second homes. Actually, one of the most important factors for the site selection of a second home is the space-time dimension.

The aim of the study is to examine the municipalities of residence of the cottage owners of two large resorts, Levi and Ruka, in Northern Finland. After analysing the geographical distribution of the owners with maps and diagrams, distance models for the resorts are presented. According to the models the resorts have three zones – day trip, weekend and vacation – and each of them has their own characteristics. The investigation underpins the previous study results: in spite of a remote location, an amenity landscape, like a resort, attracts a significant amount of cottages, and many of the cottage owners have their permanent residence outside the weekend zone.

Ihmisten liikkuminen on olennainen osa nykyaikaisen yhteiskunnan toimintoja. Liikkuminen jaetaan keston perusteella pysyvään muuttoon ja tilapäiseen liikkumiseen sekä motiivin mukaan tuotantoperäiseen ja kulutusperäiseen (Bell & Ward 2000). Tilapäinen, kulutusperäinen liikkuminen sisältää muun muassa vapaa-ajanmatkailun ja siihen rinnastettavat liikkumismuodot. Viime aikoina on korostettu matkailun yhteyttä sekä pysyvään muuttoon, muuttoliikkeeseen (Hall & Williams 2002), että tilapäisen liikkumisen yhteen ilmentymään, vapaa-ajanasumiseen (Hall & Müller 2004a). Williamsin ja Hallin (2000) mukaan mökkeily on pysyvä muutto–matkailujatkumolla harmaata vyöhykettä, jossa on elementtejä molemmista ilmiöistä.

Vapaa-ajanasunnot sijaitsevat pääosin suurten väestökeskittymien ympärillä sekä rannikko- ja vuoristoalueilla (Coppock 1977a, 6). Niiden paikanvalintaan vaikuttavia primäärisiä taloudellisia tekijöitä ovat tila-aika-ulottuvuus, alueen vetovoimaisuus ja kiinteistönhinnat (Hall & Müller 2004b, 10–11; Müller 2006, 337). Müllerin (2006) mukaan metropolialueiden takamaan suosio selittyy tila-aika-ulottuvuudella – lyhyellä vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon etäisyydellä – ei niinkään alueen erityisellä attraktiivisuudella. Mökkeily onkin luonteeltaan enemmän alueiden sisäistä, viikonloppuetäisyyteen perustuvaa liikkumista, kuin alueiden välistä. Edellisestä ovat poikkeuksia vetovoimaiset perifeeriset alueet, joissa on runsaasti vapaa-ajanasuntoja. Ruotsissa näihin alueisiin lukeutuvat muun muassa tunturiseutujen matkailukeskukset (ks. Müller 2002a; 2004; 2005; 2006; Lundmark & Marjavaara 2005; Marjavaara & Müller 2007). Lisäksi tunturikeskusten on havaittu houkuttelevan mökinomistajia laajemmalta maantieteelliseltä alueelta kuin viikonloppuetäisyydeltä (ks. Jansson & Müller 2003; 2004; Müller 2005).

Tila-aika-ulottuvuuden näkökulmasta kansainvälisille mökkeilytutkimuksille on ollut tyypillistä keskittyminen metropolialueiden takamaan vapaa-ajanasumiseen, jolloin pelkästään matkailukeskuksiin kohdistuvat tutkimukset ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Tämä ilmenee esimerkiksi kahdesta merkittävästä alan perusteoksesta, Coppockin (1977b) toimittamasta *Second Homes: Curse or Blessing?* sekä Hallin ja Müllerin (2004a) kirjasta *Tourism, Mobility and Second Homes*. Samoin Lundgrenin (1974) Kanadassa todentama klassinen kehitysmalli painottaa metropolialueiden laajentumisen ja vapaa-ajanasumisen takamaan maantieteellisen muutoksen vuorovaikutussuhdetta.

Suomessa matkailukeskusten vapaa-ajanasuntojen ja -asumisen tutkimus on ollut vähäistä, vaikka esimerkiksi Pohjois-Suomen suurten keskusten strategioita tulkiten loma-asuntojen määrän lisääminen on yksi keskeisimmistä tavoitteista (ks. Kauppila 2005; 2008). Tutkimuksissa on selvitetty Lapin matkailukeskusten rekisteröimätöntä majoituskapasiteettia ja sen käyttöä (MKTk 1995) ja Pyhätunturin matkailualueen loma-asukkaiden näkemyksiä kansallispuiston käytöstä ja kehittämisestä (Saarinen & Vaara 2002). Hiljattain on julkaistu raportti Pohjois-Suomen suurten matkailukeskusten vapaa-ajanrakennusten määrällisistä ja rakenteellisista piirteistä (Kauppila 2006) sekä katsaus rakennusten tilastointiproblematiikasta (Kauppila 2007). Lisäksi Tuulentie (2006; 2007) on tutkinut Lapin matkailukeskuksia ja vapaa-ajanasujien paikkakiintymystä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kahden Pohjois-Suomessa sijaitsevan matkailukeskuksen, Levin ja Rukan, yksityisten mökkirakennusten omistajien asuinpaikkakuntien maantieteellistä jakautumista. Asuinpaikkojen sijainti luo perustan kohteiden etäisyyksille. Aineisto perustuu Tilastokeskuksen kesämökkitilastoon. Ennen empiiristä osuutta käydään läpi keskeisiä teoreettisia lähtökohtia tila-aika-ulottuvuuden näkökulmasta.

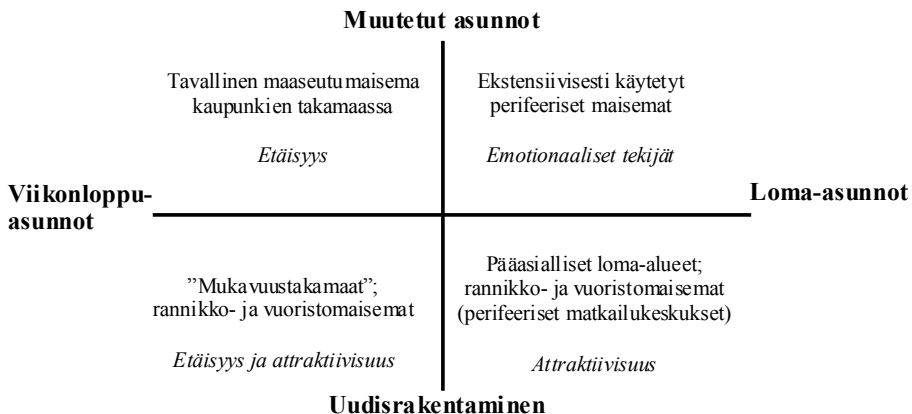
Vapaa-ajanasuntotyypit ja tila-aika-ulottuvuus

Mökkeilytutkimuksissa sovelletaan useita englanninkielisiä termejä. Hall ja Müller (2004b, 4–5) päätyvät siihen, että kakkosasunto (*second home*) on sateenvarjo-käsite.

Ahon ja Ilolan (2006, 13) tutkimusta tulkiten myös suomenkielisten määritelmien kohdalla kakkosasunto on yleistermi. Se ei viittaa pelkästään tiettyyn vuodenaikaan (kesä) tai tiettyyn elämisen rytmiin (loma-aika, vapaa-aika) painottuvaan käyttöön. Matkailukeskusten kohdalla loma-asunto tai -mökki ja vapaa-ajanasunto tai -mökki ovat kakkosasunnon rinnalla sopivia termejä, sillä keskusten hyvin varustettujen asuntojen hyödyntäminen ei rajoitu pelkästään kesään (ks. MKTK 1995). Müllerin (2002b) mukaan kaukana lähtöalueista sijaitsevien vapaa-ajanasuntojen käyttö painottuu etäisyydestä johtuen lähinnä loma-aikoihin eikä viikonloppuihin, mikä puoltaa esimerkiksi loma-asunto tai -mökki -määritteiden soveltuvuutta perifeeristen matkailukeskusten kohdalla. Tässä tutkimuksessa käytettäviä käsitteitä ovat vapaa-ajanasunto, -mökki ja mökki.

Vapaa-ajanasuntojen määrä voi periaatteessa kasvaa kahdella tavalla: rakennusten alkuperäistä käyttötarkoitusta muuttamalla tai uudisrakentamisen kautta (Coppock 1977a, 7–8; Müller ym. 2004, 16; Müller 2006, 337–338). Ensimmäisessä vaihtoehdossa aikaisemmin vakituudessa asuinkäytössä ollut rakennus jää tyhjilleen ja sen käyttötarkoitus muutetaan vapaa-ajanmökiksi. Jälkimmäisessä tavassa rakennuksen käyttötarkoitus on jo alun perin vapaa-ajanasunto, toisin sanoen se rakennetaan varta vasten tätä tarkoitusta varten.

Muutetut tai rakennetut vapaa-ajanasunnot ilmenevät erilaisilla maantieteellisillä (maisema)-alueilla (kuva 1). Käyttötarkoituksen muuttaminen on tyypillistä kaupunkien läheiselle ”tavanomaiselle” maaseudulle ja perifeerisille maaseutualueille, kun taas uudistuotanto kohdistuu pitkälti sekä kaupunkien läheiseen erityisen vetovoimaiseen maaseutuun että kauempana sijaitseviin matkailullisesti attraktiivisiin alueisiin. Müllerin (2002a; 2004) mukaan muutettuja asuntoja voi periaatteessa olla missäpäin tahansa, koska ne edustavat linkejä lapsuudenmaisemiin ja perheen juurille.

Kuva 1. Vapaa-ajanasuntotyyppien tila–aika-ulottuvuus ja alueiden ominaispiirteet (mukaillen ja lisäyksiin Müller ym. 2004: taulukko 2.1).

Mainittuja maantieteellisiä alueita on mahdollista tunnistaa myös Suomen aluerakenteesta. Kaupunkikeskusten läheisyydessä sijaitsevat ”tavalliset maaseutumaisemat”, kun ”mukavuustakamaat” ovat miellyttäviä rannikko-, saaristo- ja järvisuutuja kaupunkikeskusten ympärillä. Pääasialliset loma-alueet kattavat pitkälti kaukana kaupunkikeskuksista sijaitsevat Itä- ja Pohjois-Suomen vetovoimaiset matkailualueet, mukaan lukien matkailukeskukset, ja ekstsenssiivisesti käytetyt perifeeriset maisemat ovat vastaavasti Itä- ja Pohjois-Suomen syrjäisiä, taantuvia maaseutualueita.

Kaukana sijaitsevat vapaa-ajanjätkömit edellyttävät etäisyyden ”voittamiseksi” veto-voimaista ympäristöä, mikä ilmenee Ahon ja Ilolan (2006) 14 maaseutukuntaa käsittelevästä mökkeilytutkimuksesta. Erityisen attraktiivisilla alueilla, kuten Inarissa, korostuvat matkailulliset elementit: luonto, talviliikuntamahdollisuudet tai matkailun myötä syntynyt myönteinen mielikuva. Luonnon ja maisemien ohella harrastusmahdollisuudet painottuvat myös Suomessa Pyhätunturin (Saarinen & Vaara 2002) sekä Ruotsissa Tärnabyin (Jansson & Müller 2003; 2004) ja yleisesti tunturialueiden matkailukeskusten (Lundmark & Marjavaara 2005; Müller 2005) kohdalla. Kun etäisyys vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon välillä kasvaa, alueen vetovoimaisuuden täytyy lisääntyä, jotta se valittaisiin mökkeily-ympäristöksi. Ullmanin (1956) käsitteitä tulkien lähempänä oleva kohde on väliin tuleva mahdollisuus etäällä vakituisesta asunnosta sijaitseville vapaa-ajanasuntopaikoille.

Ekstsenssiivisesti käytetyillä perifeerisillä maisema-alueilla emotionaaliset linkit, yhteys kotiseutuun ja sukujuuriin, ovat puolestaan yksi tärkeimpiä motiiveja hankkia vapaa-ajanasunto. Edellistä tukee Pitkäsén ja Kokin (2005) tutkimus pääkaupunkilaisten Järvi-Suomen mökkeilystä: mitä kauempana mökki sijaitsee pääkaupunkiseudulta, sitä todennäköisemmin paikkakunta on omistajan kotiseutu (ks. myös Pitkäsén 2008). Samansuuntaisiin tuloksiin päätyvät myös Aho ja Ilola (2006) lukuun ottamatta matkailullisesti vetovoimaisia alueita.

Vapaa-ajanasuntotyyppjä, muutettuja ja rakennettuja, on käytetty Ruotsissa aluekehityksen indikaattoreina (Müller 2004). Perifeerisellä maaseudulla negatiivinen muuttotase merkitsee entisten vakituisten asuinrakennusten käytön muuttumista vapaa-ajanasumiseen, koska vakituksille asunnoille ei ole kysyntää. Mainittuihin alueisiin sovelletaan käsitettä ”katoavat alueet” (*disappearing regions*), ja niitä on ympäri maata johtuen alkuperäisen maaseutuasutuksen hajanaisesta rakenteesta. Kyse on ekstsenssiivisesti käytetyistä perifeerisistä maisemista (ks. kuva 1). Toinen aluetyyppi on nimeltään ”suositut paikat” (*hot spots*). Näille on tyypillistä varta vasten rakennetut vapaa-ajanasunnot, jotka lisäävät olemassa olevaa asuntokantaa. Alueet ovat ”mukavuustakamaita” ja pääasiallisia loma-alueita, joihin lukeutuvat perifeeriset matkailukeskukset (ks. kuva 1).

Müller (2002a; ks. myös Müller 2004; Marjavaara & Müller 2007) on osoittanut Ruotsissa vapaa-ajanasuntotyyppien yhteyden arvioituihin kiinteistönarvoihin, jotka heijastavat asuntojen markkina-arvoa. Ne nousivat huomattavasti uudistuotantoon painottuvilla suosituilla matkailualueilla (esim. tunturiseudulla) 1990-luvulla samalla kun matkustusetäisyys näille alueille kasvoi. Omistajat asuvat siis yhä kauempana mökeistä. Tätä voidaan tulkita siten, että vapaa-ajanjätköjen hankinnassa matkailullinen elementti vahvistuu ja emotionaalinen linkki heikkenee. Korkeat kiinteistönarvot ovat tyypillisiä sekä kaupunkien läheisille ”mukavuustakamaille” että

kauempana sijaitseville pääasiallisille loma-alueille, mukaan lukien perifeeriset matkailukeskukset (ks. kuva 1).

Vapaa-ajanasuntotyyppien toiminnot ja tila–aika-ulottuvuus

Müllerin (2002b) mukaan vapaa-ajanasunnon tila–aika-ulottuvuus määrittää vierailutiheyttä, viipymää, liikkumisen muotoa ja sijainnillista riippuvuutta (taulukko 1). Viikonloppuasunnoille on mahdollista tehdä lyhyen etäisyyden johdosta useita lyhytkestoisia vierailuita, kun taas loma-asuntojen pitkä etäisyys tarkoittaa harvempia käyntikertoja mutta yhtä vierailukertaa kohti pidempää viipymää. Luonnollisesti viikonloppuasunnoilla voidaan viettää myös pidempiä loma-aikoja. Viikonloppuetäisyys merkitsee siten mahdollisuutta mökin suureen käyttöasteeseen (mökkivuorokausiin) verrattuna lomaetäisyyteen.

Taulukko 1. Vapaa-ajanasunnon ominaispiirteet suhteessa tila–aika-ulottuvuuteen (Müller 2002b: taulukko 9.1).

Vapaa-ajanasunto-toiminto	Vierailutiheys	Viipymä	Liikkumisen muoto	Sijainti suhteessa asuinpaikkaan
Viikonloppuasunto	Korkea	Lyhyt	Kiertokulku	Riippuva
Loma-asunto	Alhainen	Pitkä	Kausittainen muutto	Riippumaton

Etäisyyden merkitystä vierailutiheyteen ja viipymään tukevat Pohjois-Ruotsin tunturialueella sijaitsevan Tärnabyin matkailukeskuksen tutkimustulokset (Jansson & Müller 2003; 2004, 267–268). Kohde on kaukana lähtöalueilta, sillä melkein puolet vapaa-ajanasunnonomistajista asuu yli 5 tunnin ja lähes 20 prosenttia yli 10 tunnin etäisyydellä mökistään. Näin ollen käyntikerrat ovat harvoja mutta viipymä käyntikertaa kohti pitkä verrattuna muihin Ruotsin ja Suomen Merenkurkun alueen mökkipaikkakuntiin.

Etäisyyden vaikutuksen vierailutiheyteen, viipymään ja mökkivuorokausiin ovat havainneet Suomessa Pitkänen ja Kokki (2005) sekä Aho ja Ilola (2006). Müllerin (2002b) johtopäätöksiä tukee myös kesämökkibarometri (Nieminen 2004), jonka mukaan vuonna 2003 maakuntatasolla oman mökin käyttö oli vähäisintä Lapissa. Tähän on syynä se, että Lapissa sijaitsevien mökkien omistajista yli neljäsosa asuu Oulun läänin eteläpuolella ja heistä puolet Uudellamaalla. Alhaisen käyttöasteen taustalla ovat siten pitkistä etäisyyksistä johtuvat harvat käynnit, mitä keskimääräistä pidemmät viipymät eivät kuitenkaan kompensoi.

Liikkumista Müller (2002b) kuvaa viikonloppuasuntojen kohdalla kiertokulkuna. Kun vapaa-ajanasunnolla vietetään säännöllisesti viikonloput, kyse on viikoittaisesta siirtymästä vakituiselta asuinpaikkakunnalta mökkipaikkakunnalle. Loma-asuntojen kohdalla, pitkään etäisyyteen vedoten, Müller käyttää käsitettä kausittainen muutto: asunnolla vietetään pidempiä aikoja kerrallaan. Kausimuutto noudattaakin enemmän matkailijavirtoja. Loma-asunnot sijaitsevat pääasiallisilla loma-alueilla, kuten perifeerisissä matkailukeskuksissa (ks. kuva 1).

Vakituisen asuinpaikan ja vapaa-ajanasunnon sijainnillinen suhde vaihtelee Müllerin (2002b) mukaan riippuvuudesta (viikonloppuasunto) riippumattomuuteen (loma-

asunto). Tällä tarkoitetaan sitä, että viikonloppuasunto voi sijaita vain tietyllä etäisyydellä vakituisesta asuinpaikasta. Sen sijaan loma-asunnolla ei ole tätä rajoitetta; kilpailu saattaa ulottua jopa kansainväliselle tasolle. Kaikkiaan vapaa-ajanmökkien houkuttelevuus vähenee ratkaisevasti, kun etäisyys vakituisen asuntoon kasvaa yli viikonloppukäyttömahdollisuuden.

Etäisyysvyöhykkeiden laajuudet

Mökkien käyttöä määrittävä tekijä on tila-aika-ulottuvuus, minkä vuoksi on syytä pohtia viikonloppu- ja loma-asuntoihin liittyvien vyöhykkeiden laajuuksia. Klassisessa mallissaan Mercer (1970) määrittelee päiväkäyntivyöhykkeen 60–80 kilometriksi, viikonloppuvyöhykkeen alle 400 kilometriksi ja lomavyöhykkeen yli 400 kilometriksi. Hemmi ym. (1987, 117) arvioivat viikonloppuvyöhykkeen ulottuvan 50–100 kilometriin, kun taas Hemmin ja Vuoriston (1993, 46) mukaan kyse on 200–300 kilometristä. Baud-Bovy ja Lawson (1998, 3) puolestaan rajaavat viikonloppuvyöhykkeen 50–200 kilometriin. Esitettyihin vyöhykerajoihin voivat vaikuttaa maista johtuvat kulttuurierot ja eri tarkasteluajankohdat. Lisäksi on korostettava, että mainitut rajat eivät perustu empiriaan vaan ovat teoreettisia.

Edellisissä määrittelyissä on kyse absoluuttisesta etäisyydestä (kilometreistä), niin sanotusta ”automatkaista”. Sen sijaan Lundgrenin (1989) teoreettisen mallin mukaan päiväkäyntivyöhyke ulottuu noin 75 minuutin etäisyydelle asuinpaikasta ja viikonloppuvyöhyke maksimissaan kolmeen tuntiin (ns. pitkä viikonloppu). Lundgrenin näkökulma painottaa suhteellista etäisyyttä, matkustusaikaa, vaikka hänkin tulkitsee ajan ”autmatkan”, ajoajan, katsannosta. Absoluuttinen ja suhteellinen etäisyys yhdistyvät Janellen (1969) aika-tila-lähentymiskäsitteessä: kun matkustusaika, suhteellinen etäisyys, lyhenee kulkuvälineiden innovaatioista ja infrastruktuurin kehittymisestä johtuen, absoluuttinen etäisyys menettää merkitystään.

Müller (2002b; ks. myös Müller 2004) on todennut Etelä-Ruotsissa saksalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen ja heidän kotipaikkansa etäisyyden suhteesta, että puolet omistajista asuu alle 200 kilometrin päässä Pohjois-Saksan satamista. Alle 500 kilometrin etäisyys pysyvän asunnon ja mökin välillä on lähes 60 prosentilla, mikä Müllerin mukaan mahdollistaa periaatteessa silloin tällöin viikonloppukäytön. Useimmat vapaa-ajanasunnnot sijaitsevat viikonloppuvyöhykkeellä Pohjois-Saksan metropolialueiden, Hampurin ja Berliinin seutujen, katsannosta (ks. myös Müller 2002c). Müllerin tuloksia tulkiten viikonloppuvyöhyke ulottuisi 300–500 kilometriin vakituisesta asunnosta.

Jansson ja Müller (2003, 15–16) ovat esittäneet mallin vapaa-ajanasuntojen lukumäärän ja etäisyyden suhteesta Pohjois-Ruotsin Uumajan näkökulmasta. Uumajalaisten mökit ovat pääosin päiväkäyntivyöhykkeellä (alle 100 km) heidän vakituisista asunnoistaan, mutta mukavuusmaisema-alueet muodostavat poikkeuksen etäisyyden mukaan laskevalla käyrällä. Viikonloppuvyöhykkeellä sijaitsevat tunturialueiden kohteet, kuten Tärnaby, ovat uumajalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen kasautumispaikkoja. Yleisesti Ruotsin tunturiseutujen mökinomistajat asuvat 300–400 kilometrin päässä Pohjois-Ruotsin rannikkokaupungeissa. Rannikon ohella omistajat ovat kirjoilla Tukholman ja Mälarenin alueilla, minkä lisäksi heitä asuu itse tunturi-

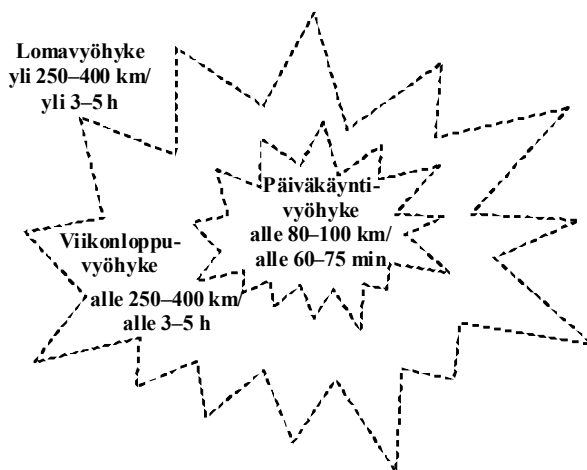
alueella (Müller 2005). Pohjois-Ruotsin rannikkokaupungit sijaitsevat viikonloppuvyöhykkeellä, 300–400 kilometrin etäisyydellä tunturiseutujen vapaa-ajanasunnoista, kun taas muun muassa Tukholman alue on lomavyöhykkeellä.

Pitkäsen ja Kokin (2005) tutkimuksen mukaan pääkaupunkilaiset matkustavat viikonloppuisin Järvi-Suomen mökeilleen erityisesti silloin, kun matkaa on alle 250 kilometriä ja aikaa kuluu alle kolme tuntia. Mökkiläisistä, joilla on matkaa 250–400 kilometriä eli ajassa 3–5 tuntia, kuitenkin vielä 40–60 prosenttia viettää viikonloppuja vapaa-ajanasunnoillaan. Tämän jälkeen matkustusinnostus vähenee noin 10 prosenttia 50 kilometriä kohti. Mikäli matka ylittää 500 kilometriä, kukaan kyselyyn vastanneista ei matkustanut mökilleen viikonloppuisin. Pitkäsen ja Kokin tuloksia tulkiten viikonloppuvyöhykkeen raja olisi 250–400 kilometriä. Kaikkiaan mökin käyttö vähenee kuitenkin ratkaisevasti, kun matka-aika on yli kolme tuntia.

Ahon ja Ilolan (2006) tutkimuksen mukaan vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon etäisyyden ylittäessä 200 kilometriä mökin käyttö alkaa vähentyä. Sen sijaan muutaman kymmenen kilometrin päässä sijaitsevaa mökkiä käytetään keskimäärin yhtä paljon kuin parinsadan kilometrin etäisyydellä olevaa. Matkan piteneminen 200–300 kilometriin vähentää mökin käyttöä, mutta kovin suurta merkitystä ei ole sillä, sijaitseeko mökki 500 tai 1 000 kilometriä vakituisesta asunnosta. Viikonloppukäynnit ovat tyypillisin käyttömuoto silloin, kun vapaa-ajanasunnolle on matkaa 200 kilometriä, vaikka vielä 300 kilometrin etäisyydelle tehdään viikonloppumatkoja varsin yleisesti. Ahon ja Ilolan tuloksia tulkiten viikonloppuvyöhyke ulottuisi 200–300 kilometriin vakituisesta asuinpaikasta.

Edellä on käyty läpi kirjallisuuteen perustuen mökkeilyn etäisyysvyöhykkeitä ja niiden raja-arvoja sekä absoluuttisesta että suhteellisesta katsannosta. Yhteenvetona voidaan esittää ainakin Pohjoimaihinkin soveltuva mökkeilyn teoreettinen vyöhykemalli vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon etäisyydestä (kuva 2). Mallia sovelletaan tutkimuksen empiirisessä osassa. Mallissa etäisyysvyöhykkeet – päiväkäynti-, viikonloppu- ja lomavyöhyke – muodostuvat vakituisen asunnon ympärille. Ilmoitetut kilometrit ovat ajoetäisyyksiä ja ajat ajoaikoja. Mökkeily on ennen muuta alueiden sisäistä eikä niinkään alueiden välistä liikkumista (ks. Müller 2004; 2006), mikä puoltaa mallissa ”autoetäisyyden” soveltamista. Malli on muodoltaan tähtimäinen, ja tähden sakarat taipuvat liikenneväylien mukaan. Vyöhykkeiden raja-arvoihin, jotka ovat aikaisempien tutkimusten ylärajojen vaihteluvälejä, vaikuttavat luonnollisesti tiestö ja sen kunto sekä liikenteen ruuhkaisuus.

Etäisyydellä on vaikutusta myös vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön maantieteelliseen jakautumiseen. Bohlin (1982) tutki Ruotsissa tukholmalaisien mökinomistajien kulutusta kolmella kohdepaikkakunnalla, joiden voidaan tulkita sijaitsevan eri etäisyysvyöhykkeillä. Vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon etäisyyden kasvaessa pienempi määrä tavaroista tuodaan mukana asuinalueelta ja vastaavasti suurempi määrä ostetaan mökkipaikkakunnalta. Samoin pitkä viipymä merkitsee kulutuksen lisääntymistä vapaa-ajanasunnon sijaintipaikkakunnalla. Ahon ja Ilolan (2006) tutkimus tukee Bohlinin tuloksia: kauppapalveluita hyödynnetään vähiten silloin, kun vapaa-ajanasunnolle on lyhyt matka. Alle 50 kilometrin etäisyydellä asuvista vain alle viidennes käyttää runsaasti kauppapalveluita, kun taas yli 100 kilometrin matka nostaa osuuden jo 44 prosenttiin.

Kuva 2. Päiväkäynti-, viikonloppu- ja lomavyöhyke absoluuttisesti (ajokilometreinä) ja suhteellisesti (ajoaikana) mitattuna.

Jos Bohlinin (1982) tutkimustuloksia tulkitaan vapaa-ajanasunnon kohdepaikkakunnan näkökulmasta, asunnon pitäisi sijaita riittävän etäällä vakituisesta asuinpaikasta, jotta kulutus kohdistuisi mökkipaikkakunnalle. Aikaisemmin on todettu, että etäisyyden kasvaessa viipymä yleensä pitenee, mikä tukee kulutuksen ohjautumista vapaa-ajanasuntopaikkakunnalle. Lisäksi mökkivuorokausia kertyy eniten silloin, kun asunto sijaitsee korkeintaan viikonloppuetaisyydellä. Edellisiin viitaten kohdealueen myönteisten taloudellisten vaikutusten näkökulmasta vapaa-ajanasunnon ihanteellinen sijainti olisi viikonloppu- ja lomavyöhykkeen rajamailla, 200–300 kilometriä vakituisesta asunnosta. Näin etäisyys lähtöalueeseen olisi riittävän suuri, jotta ostot suuntautuisivat yhtäältä mökin sijaintikuntaan ja toisaalta asuntoa olisi mahdollisuus käyttää viikonloppuisin (useat vierailut, lyhyet viipymät) ja pitkillä lomilla (harvat vierailut, pitkät viipymät).

Levi ja Ruka loma-asuntoympäristönä

Kittilän Levi ja Kuusamon Ruka kuuluvat Suomen suurimpien matkailukeskusten joukkoon (ks. Vuoristo 2002), joilla on pitkä kehityshistoria ja joihin on investoitu mittavasti 1960-luvulta lähtien (Kauppila 2004, 117–119; Kauppila ym. 2005, 34). Kehittämistoiminta jatkuu tulevaisuudessakin, sillä julkisuudessa on hiljattain esitelty keskusten historian suurimmat investointisuunnitelmat lähivuosille (ks. Hellman 2006).

Levi ja Ruka sijaitsevat syrjäseudulla kaukana Etelä-Suomen suurista väestökentristä. Ne edustavat talvipainotteisia matkailukeskuksia, joiden attraktiivisuus perustuu pohjoiseen luontoon, aktiviteetteihin ja harrastusmahdollisuuksiin, monipuoliseen palveluvarustukseen ja hyvään saavutettavuuteen. Vaikka molemmat kes-

kukset ovat etäällä esimerkiksi pääkaupunkiseudulta, niiden saavutettavuutta edesauttaa Levin läheisyydessä oleva Kittilän lentoasema (15 km) ja Rukan tapauksessa Kuusamon (25 km) lentoasema. Sen sijaan kumpaankaan keskukseen ei ole rautatieyhteyttä. Leviltä lähin rautatieasema on Kolarissa (80 km) ja Rukalta Kemijärvellä (115 km).

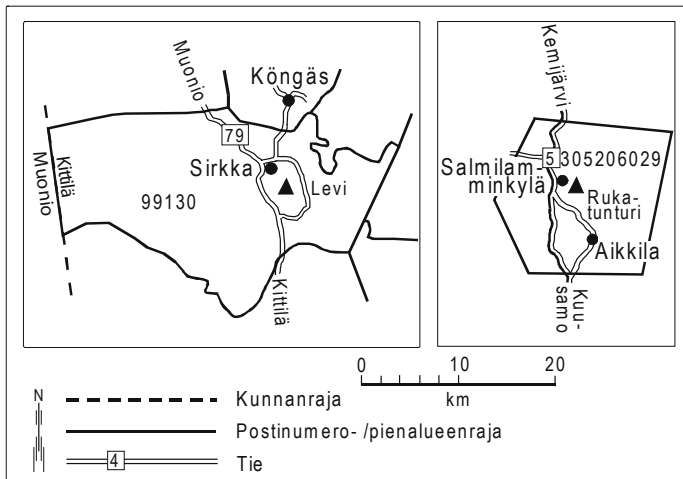
Sekä Levi että Ruka sijaitsevat hieman Kittilän ja Kuusamon kuntakeskuksista pohjoiseen muodostaen oman toiminnallisen keskuksensa. Vuonna 2003 Levillä oli hieman yli 600 vakituista asukasta ja Rukalla vajaa 400 (Kauppila ym. 2005). Matkailukeskuksissa on niiden vakituiseen asukasmäärän nähden runsaasti julkisia ja yksityisiä palveluita, esimerkiksi kauppapalveluita (ks. Kauppila 2004; 2008). Molemmissa keskuksissa maanomistus on huomattavassa määrin paikallisten hallinnassa.

Vapaa-ajanasuntojen omistajien jakautumisen näkökulmasta matkailukeskusten välillä on myös eroja, jotka koskevat päiväkäynti- ja viikonloppuvyöhykkeen ominaispiirteitä. Kuusamon väestömäärä oli vuoden 2005 lopussa yhteensä 17 113 henkilöä ja Kittilän 5 840 (SuomiCD 2006). Tällä on merkitystä päiväkäyntivyöhykkeellä asuvien omistajien määrään. Toinen ero liittyy sijaintiin: Ruka on viikonloppuvyöhykkeellä (250 km) Oulun kaupunkiseudusta. Oulun seudun läheisyys yhdistettynä suuren väkilukuun vaikuttaa Rukan viikonloppuvyöhykkeellä asuvien potentiaalisten omistajien määrään.

Levin ja Rukan valintaa perustellaan sillä, että vuosina 1990–2004 Kuusamo, Kittilä ja Pudasjärvi olivat Suomessa ainoita matkailukeskuspaikkakuntia, jotka sijoituivat 15:n eniten vapaa-ajanrakennuksia lisänneiden kuntien joukkoon. Kunnittain tarkasteltuna Kuusamoon valmistui kyseisellä aikavälillä eniten rakennuksia ja Kittilä oli toisella sijalla (SVT/Asuminen 2005: 7).

Valittujen matkailukeskusten sijaintikunnat ovat Suomen mittakaavassa merkittäviä mökkikuntia. Vuoden 2004 lopussa Kuusamossa oli Suomen kunnista eniten tilastoituja mökkejä, tai täsmällisemmin ilmaistuna mökkirakennuksia, lähes 6 100, kun niitä Kittilässä oli yli 2 400. Kyseisenä vuonna Kuusamon mökkirakennuskannan lisäys oli myös suurin, 119. Kittilä oli tilastoissa toisella sijalla, ja siellä kasvu oli 83 rakennusta (SVT/Asuminen 2005: 7). Vuonna 2004 Kuusamoon tehtiin 75 000 ja Kittilään 48 000 mökkimatkaa. Mökkimatkojen kunnittaisessa tarkastelussa Kuusamo oli toisella sijalla ja Kittilä yhdestoista (SVT/Liikenne ja matkailu 2005: 9). Rukalla oli vuoden 2004 lopussa lähes viidennes Kuusamon ja Levillä noin puolet Kittilän mökkirakennuskannasta. Vapaa-ajanrakentaminen keskittyy molemmissa kunnissa kiihtyvällä tahdilla matkailukeskuksiin (Kauppila 2006; 2007). Lundmark ja Marjavaara (2005) ovat havainneet myös Ruotsin tunturialueilla vapaa-ajanasuntojen polarisaatiokehityksen; niitä rakennetaan ennen muuta olemassa oleviin mökkikeskittyymiin, matkailukeskuksiin.

Matkailukeskusten maantieteellisessä rajaamisessa päädyttiin Levin kohdalla postinumeroalueeseen (99130 Sirkka-Rauhala) (kuva 3). Rukan tapauksessa kyseessä on Rukajärven pienalue (numero 305206029), koska Rukan postinumeroalue (93825 Rukatunturi) ei ulotu 5-tien länsipuolella sijaitsevaan mökkialueeseen. Matkailukeskukset on tässä yhteydessä määritelty varsin laajasti, sillä ne kattavat myös toiminnallisen keskuksen ympärillä olevat alueet (ks. Kauppila 2004; Kauppila ym. 2005).

Kuva 3. Levin ja Rukan maantieteellinen rajaaminen.

Tilastokeskuksen kesämökkiaineisto ja etäisyyden laskeminen

Syksyllä 2006 Tilastokeskukselta tilattiin tutkimusta varten vuoden 2004 kesämökkitilastoon perustuva aineisto postinumero-/pienalueittain yksityisten vapaa-ajanrakennusten omistajien asuinpaikkakunnista. *Kesämökkitilastossa kesämökillä tarkoitetaan kiinteästi sijaintipaikalleen rakennettua vapaa-ajanasuinrakennusta tai asuinrakennusta, jota käytetään loma- tai vapaa-ajanasuntona.* Kesämökeiksi ei lueta vakinaisessa asuinkäytössä olevia rakennuksia, majoitustoimintaa harjoittavien liikeyritysten vuokrattavia lomamökkejä eikä siirtolapuutarhamökkejä (SVT/Asuminen 2005: 7). Tilastointiperustaan viitaten on syytä korostaa, että tilastossa on kyse nimenomaan rakennuksista eikä asunnoista (ks. Kauppila 2006; 2007). Tämän vuoksi empiirisessä osassa käytetään käsitettä rakennus.

Vapaa-ajanrakennusten omistajien kotipaikkojen maantieteellistä jakautumista tutkitaan kartta-analyysien ja etäisyysdiagrammien avulla. Omistajien kotipaikkakuntien ja matkailukeskusten etäisyyden laskemisessa hyödynnetään Tiehallinnon välimatkapalvelua. Palveluun syötetään lähtöpaikkakunta (mistä) ja kohdepaikkakunta (mihin). Näin lasketaan omistajien kotipaikkakunnan etäisyys kuntakeskuksiin eli Kittilään ja Kuusamoon.

Tutkittavat matkailukeskukset eivät kuitenkaan sijaitse kuntakeskuksissa, joten tarkasteltavaa etäisyyttä pitää muokata. Omistajien oletetaan asuvan kuntakeskuksessa, mikä koskee myös matkailukeskusten sijaintikunnissa kirjoilla olevia. Samoin mökkirakennusten oletetaan sijaitsevan matkailukeskuksen ytimessä (ks. Kauppila 2004; Kauppila ym. 2005). Etäisyys lasketaan näin kuntakeskuksesta, väestökittymästä, matkailukeskuksen ytimeen, vaikka omistajat voivat periaatteessa asua missäpäin tahansa kotikuntaansa ja heidän omistamansa vapaa-ajanrakennukset voivat sijaita missäpäin tahansa matkailukeskuksen postinumero-/pienaluetta. Paikatietojärjestelmillä olisi mahdollista tutkia hallinnollisista rajoista vapaasti omistajien vakituisten asuinpaikkojen ja vapaa-ajanasuntojen etäisyyttä. Tästä on lukuisia

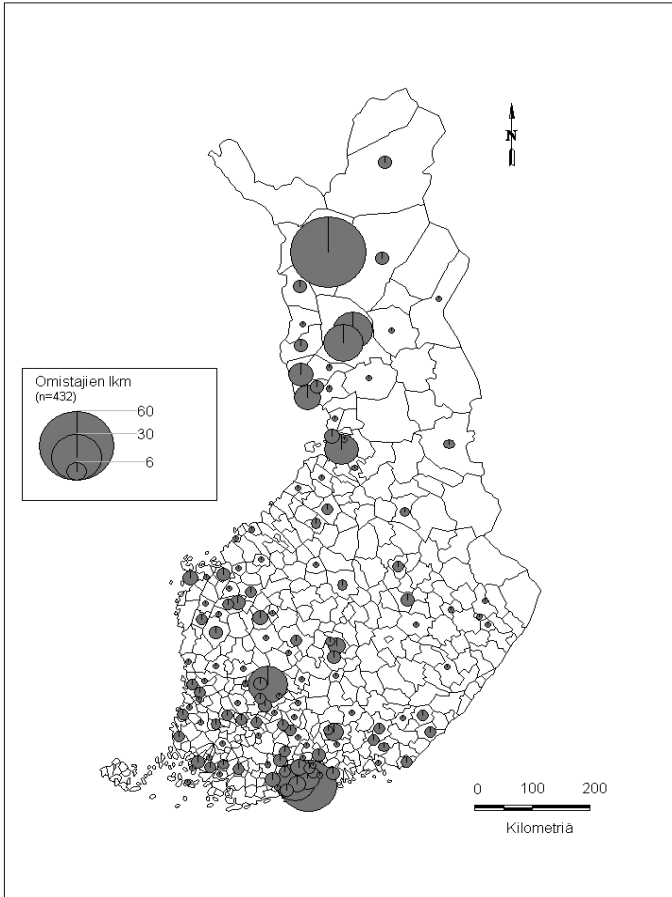
esimerkkejä Ruotsista (ks. Jansson & Müller 2003; Lundmark & Marjavaara 2005; Müller 2005; 2006; Marjavaara 2007).

Tilastokeskuksen kesämökkiaineistoon (2006) perustuva asuinpaikkakuntatarkastelu koskee vain yksityisten vapaa-ajanrakennusten omistajia. Perikuntien omistamat, yhteisomistuksessa olevat, ulkomaalaisten omistamat ja yritysten rakennukset sisältyvät luokkaan ”omistajan asuinkunta tuntematon”. Tästä johtuen muun muassa osakeyhtiöpohjaiset ja yksityisten yritysten omistamat vapaa-ajanrakennukset eivät ole tarkastelussa mukana. Vuoden 2004 lopussa Levillä sijaitsevista 1 092 rakennuksesta 40 prosenttia (432 kpl) oli suomalaisten yksityishenkilöiden omistuksessa. Rukalla vastaavat luvut olivat 1 036 rakennusta ja 33 prosenttia (340 kpl). Levin ja Rukan mökkirakennusten omistusmuoto poikkeaa huomattavasti koko maan vastaavasta, sillä se jakautuu keskuksissa pitkälti kolmeen luokkaan: yksityiset henkilöt/perikunnat, osakeyhtiöt ja yksityiset yritykset. Sen sijaan koko maassa yksityiset henkilöt/perikunnat omistavat yli 90 prosenttia kaikista vapaa-ajanrakennuksista (Kauppila 2006; 2007). On huomattava, että esimerkiksi yksityisten mökit voivat olla myös vuokrakäytössä.

Levin vapaa-ajanrakennusten omistajien maantieteellinen jakautuminen

Maakuntatasolla Levin mökkirakennusten omistajat ovat keskittyneet Lappiin (31 %) ja Uudellemaalle (22 %). Heistä yli kaksi kolmasosaa on kirjoilla neljässä maakunnassa (Lappi, Uusimaa, Pirkanmaa, Pohjois-Pohjanmaa). Sen sijaan Itä-Suomen maakunnissa (Kainuu, Pohjois-Savo, Etelä-Savo, Pohjois-Karjala, Etelä-Karjala) asuu alle viisi prosenttia Levillä vapaa-ajanrakennuksen omistavista henkilöistä. Ahvenanmaa on ainoa ”valkea maakunta”, toisin sanoen tilastoaineiston perusteella ahvenanmaalaiset eivät omista yhtään yksityistä mökkirakennusta Levillä.

Kuntakohtainen analyysi paljastaa, että omistajia asuu kaikkiaan 132 kunnassa (kuva 4). Kun Suomessa oli vuoden 2004 lopussa yhteensä 432 kuntaa, Levillä vapaa-ajanrakennuksen omistavia henkilöitä on kirjoilla 31 prosentissa maamme kuntia. Suurimpia omistajakeskittymiä ovat Kittilä (14 %), Helsinki (8 %), Rovaniemen maalaiskunta (5 %), Rovaniemen kaupunki (4 %), Tampere (4 %), Espoo (4 %) ja Oulu (3 %). Seutukuntatasolla omistajia asuu 57 seutukunnassa eli 74 prosentissa, ja he keskittyvät Helsinkiin (19 %), Tunturi-Lappiin (14 %), Rovaseudulle (9 %), Tampereelle (6 %), Kemi-Tornioon (5 %) ja Ouluun (5 %).

Kuva 4. Levin yksityisten vapaa-ajanrakennusten omistajien kotipaikkakunnat 31.12.2004 (Tilastokeskuksen kesämökkiaineisto 2006).

Pohjois-Suomessa Levin mökkirakennusten omistajat ovat kasautuneet Kittilän lisäksi erityisesti Rovaseudulle, mutta heitä asuu myös Kemi-Torniossa ja Oulun seudulla. Rovaseudulla sekä kaupunki että maalaiskunta (huom. ajankohta 31.12.2004) ovat samansuuruisesti edustettuina, samoin kuin Kemi-Torniossa omistajat jakautuvat liki tasan kummankin kaupungin kesken. Oulun seudulla he ovat kirjoilla lähinnä Oulun kaupungissa. Muualla Pohjois-Suomessa asuu vähän Levillä vapaa-ajanrakennuksen omistavia henkilöitä.

Rovaseudun suosio selittyy edullisella tila-aika-ulottuvuudella ja suurella väkiluvulla. Muun Pohjois-Suomen pieni omistajamäärä esimerkiksi Koillismaalla ja Kainuussa johtuu siitä, että näillä alueilla on omat matkailukeskustyyppiset vapaa-ajanasuntokeskittymät, jotka ovat lähempänä kuin Levi.

Itä-Suomi on vähän edustettuna Levillä, mutta jonkin verran omistajia on Keski-Suomessa, lähinnä Jyväskylällä keskittyen Jyväskylän kaupunkiin. Vaasan ympä-

ristössä ja Etelä-Pohjanmaalla on havaittavissa omistajakasauumat. Etelä-Pohjanmaalla omistajat jakautuvat tasaisesti maakuntaan kattaen jokaisen seutukunnan, eikä maakuntakeskus, Seinäjoki, juuri erotu ympäröivästä alueesta. Itä-Suomen vaatimaton omistajamäärä selittyy sillä, että Itä-Suomessa, tai sen välittömässä läheisyydessä, on omat matkailukeskustyypiset vapaa-ajanasuntokeskittymät (Tahko, Koli, Himos) (ks. Vuoristo 2002). Nämä keskukset ovat Itä-Suomen näkökulmasta viikonloppuvyöhykkeellä.

Etelä-Suomessa Levillä mökkirakennuksen omistavia henkilöitä asuu runsaasti pääkaupunkiseudulla ja Tampereen seudulla. Pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen) kaikki kaupungit ovat merkittäviä omistajakeskittymiä. Tampereen seudun ja Tampereen kaupungin hallitsevasta asemasta huolimatta jokaisessa Pirkanmaan seutukunnassa on kirjoilla Levillä vapaa-ajanrakennuksen omistavia henkilöitä. Myös Pori-Rauman, Lahden ja Turun seuduilla on havaittavissa pieneköjä omistajakasauumia. Lahden seudulla omistajat ovat pääsääntöisesti Lahden kaupungista, mutta Pori-Rauman ja Turun tapauksissa he ovat hajautuneet ympäri kaupunkiseutua. Levin kaukaisesta sijainnista huolimatta pääkaupunkiseudulla asuu huomattava määrä omistajia. Tämä selittyy toimivien lentoyhteyksien lisäksi suurella väestöpotentiaalilla.

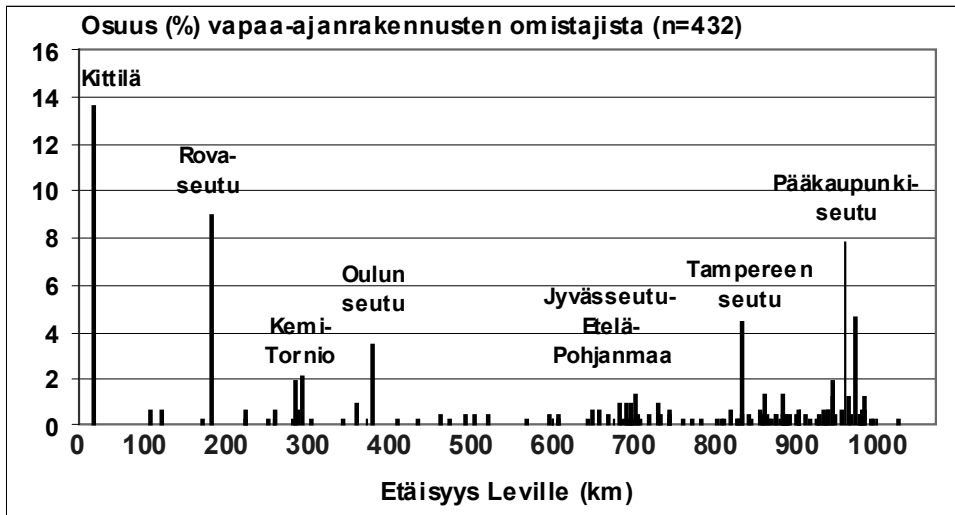
Levin vapaa-ajanrakennusten omistajat etäisyyden mukaan

Teoreettisessa etäisyysmallissa näkökulma oli vakituisesta asunnosta (lähtöalueelta) vapaa-ajanasuntoon (kohdealueelle) (ks. kuva 2). Empiirisessä osassa katsantokanta on kuitenkin päinvastainen: etäisyyttä tarkastellaan matkailukeskuksesta, kohdealueelta, käsin. Näin voidaan muodostaa etäisyysvyöhykkeitä matkailukeskusten ympärille. On huomattava, että viikonloppuvyöhykkeeseen voi sisältyä myös päiväkäyntivyöhyke (ks. Mercer 1970).

Päiväkäyntivyöhyke (alle 100 km). Päiväkäyntivyöhyke kattaa lähinnä Kittilän kunnan ja Tunturi-Lapin seutukunnan (kuva 5). Seutukunnan sisällä omistajat ovat kirjoilla miltei yksinomaan Kittilässä.

Viikonloppuvyöhyke (alle 400 km). Viikonloppuvyöhykkeellä on Kittilän lisäksi kolme omistajakeskittymää: Rovaseutu, Kemi-Tornio ja Oulun seutu. Rovaniemen maalaiskunnan kohdalla etäisyys on laskettu suurimmasta asutuskeskittymästä, Saarenkylästä. Mikäli viikonloppuvyöhykkeen, sisältäen päiväkäyntivyöhykkeen, rajana pidetään 250 kilometriä, vyöhykkeellä asuu 25 prosenttia Levillä vapaa-ajanrakennuksen omistavista henkilöistä. Jos viikonloppuvyöhykettä laajennetaan 400 kilometriin, omistajien osuus nousee 36 prosenttiin.

Lomavyöhyke (yli 400 km). Lomavyöhyke ulottuu maantieteellisesti Oulun eteläpuolelta pääkaupunkiseudulle. Vyöhykkeen alku on ikään kuin ”tyhjää aluetta”, sillä 400 kilometristä aina 700 kilometriin asuu erittäin vähän Levillä mökkirakennuksen omistavia henkilöitä. Toisaalta kyseisellä alueella ihmisten määräkään ei ole yleisesti ottaen suuri. Oulun jälkeen seuraava omistajakeskittymä on vasta Jyväskylän ja Etelä-Pohjanmaan korkeudella, mutta varsinaiset kasauumat ovat Tampereen seudulla ja erityisesti pääkaupunkiseudulla.

Kuva 5. Levin yksityisten vapaa-ajanrakennusten omistajien kotipaikkakunnan etäisyys matkailukeskukseen 31.12.2004 (Tilastokeskuksen kesämökkiaineisto 2006).

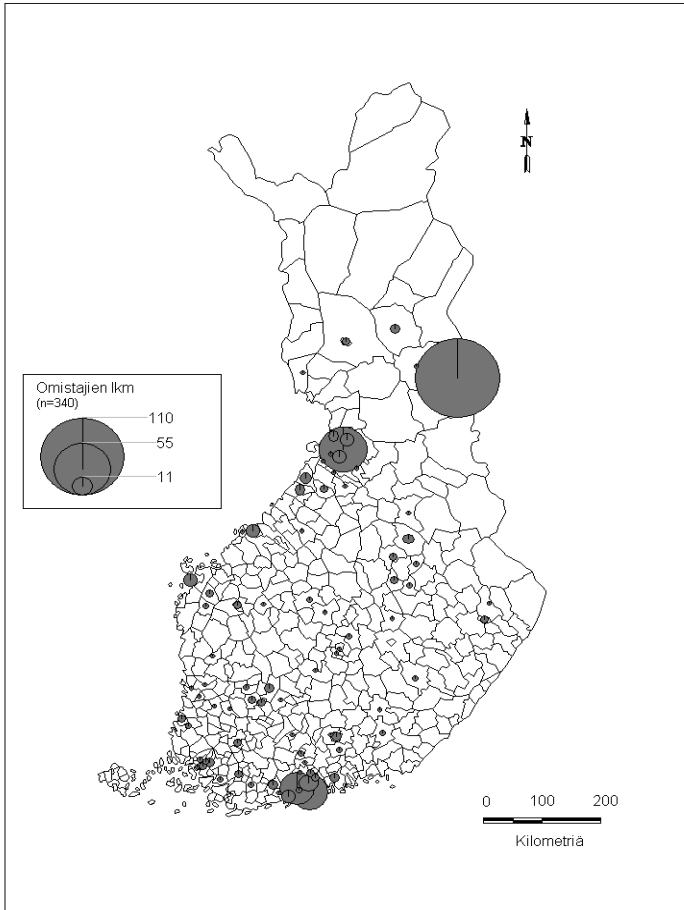
Levin päiväkäyntivähykkeellä asuu 14 prosenttia, viikonloppuvähykkeellä, päiväkäyntivähyke mukaan lukien, 36 prosenttia ja lomavähykkeellä 64 prosenttia yksityisten vapaa-ajanrakennusten omistajista. Vähykkeiden välisessä vertailussa painottuu siten lomavähyke. Tätä tukee myös se, että keskimääräinen etäisyys omistajien vakituiseen asuinpaikkaan ja Levin välillä on 610 kilometriä. Se on huomattavasti suurempi kuin kesämökkibarometrin (Nieminen 2004) keskiarvo 107 kilometriä, LVVI-tutkimuksen (Sievänen & Pouta 2002, 183) 200 kilometriä tai Ahon ja Ilolan (2006) tutkimuksen 187 kilometriä. Sen sijaan etäisyys on likimain yhtä pitkä kuin Pyhätunturin kyselytutkimuksen 630 kilometriä (Saarinen & Vaara 2002). Suomalaisten keskuudessa sopivimpana mökkimatkana pidetään kuitenkin 51–100 kilometriä (Suomen asuntomessut 2007), ja puolella mökinomistajista se onkin alle 50 kilometriä (Nieminen 2004).

Rukan vapaa-ajanrakennusten omistajien maantieteellinen ja kautuminen

Maakuntatasolla Rukalla mökkirakennuksia omistavat henkilöt ovat keskittyneet Pohjois-Pohjanmaalle (52 %) ja Uudellemaalle (22 %). Muiden maakuntien osuudet jäävät vain muutama prosenttiin. Kahdessa maakunnassa, Ahvenanmaalla ja Etelä-Karjalassa, ei ole tilastoaineiston perusteella kirjoilla yhtään Rukan yksityisen vapaa-ajanrakennuksen omistajaa.

Kuntakohtainen tarkastelu osoittaa, että Rukalla mökkirakennuksen omistavia henkilöitä asuu kaikkiaan 82 kunnassa (kuva 6). Näin ollen heitä on kirjoilla 19 prosentissa Suomen kunnista. Merkittävimpiä omistajakasauksia ovat Kuusamo (32 %), Oulu (12 %), Helsinki (8 %) ja Espoo (7 %). Seutukuntatasolla omistajia asuu 42

seutukunnassa eli 55 prosentissa, ja he keskittyvät Koillismaalle (32 %), Helsinkiin (21 %) ja Ouluun (17 %).

Kuva 6. Rukan yksityisten vapaa-ajanrakennusten omistajien kotipaikkakunnat 31.12.2004 (Tilastokeskuksen kesämökkiaineisto 2006).

Pohjois-Suomessa Rukan vapaa-ajanrakennusten omistajien kotipaikkakunnat ovat kasautuneet kahdelle alueelle eli Kuusamon kaupunkiin ja Oulun seudulle. Oulun seudulla erityisesti Oulun kaupunki erottuu selkeänä omistajakeskittymänä. Sen sijaan Lapin maakunnassa, esimerkiksi Rovaseudulla ja Kemi-Torniossa, asuu vain muutamia henkilöitä, joilla on mökkirakennus Rukalla.

Oulun seudun suosion takana on edullinen tila-aika-ulottuvuus ja suuri väestömäärä. Lapin ja Kainuun vähäiset omistajamäärät selittyvät sillä, että näillä alueilla on omat matkailukeskustyyppiset vapaa-ajanasuntokeskittymät, jotka ovat sijainniltaan lähempänä kuin Ruka.

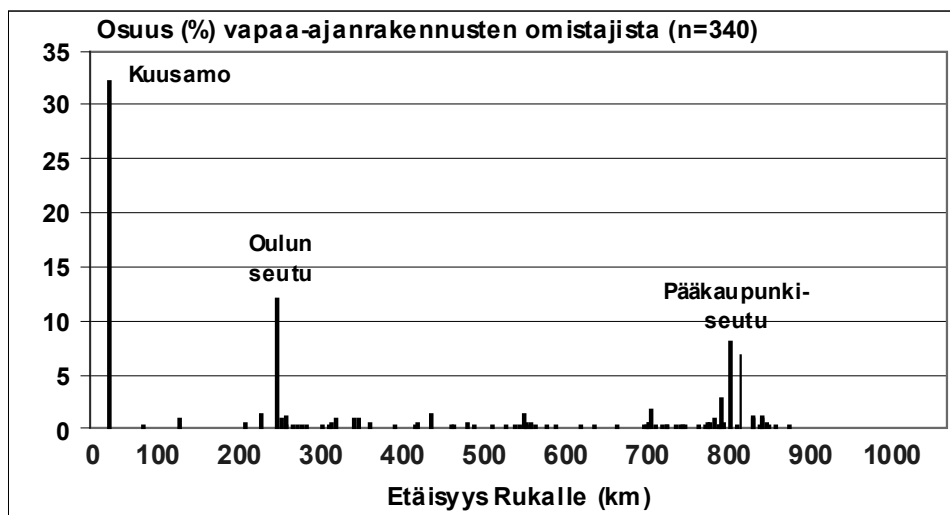
Muussa osassa Suomea omistajia on hyvin vähän. Esimerkiksi Jyvässeutu tai Tampereen seutu eivät erotu omistajakeskittyminä, samoin kuin Pori-Rauman, Lahden ja Turun kaupunkiseudut ovat vaatimattomasti edustettuina. Tämä koskee myös Itä-Suomea.

Etelä-Suomessa ainoastaan pääkaupunkiseudulla on suuri omistajakasauma. Pääkaupunkiseudulla Rukan vapaa-ajanrakennusten omistajat ovat kirjoilla pääasiassa Helsingissä ja Espoossa. Taustalla ovat toimivat lentoyhteydet ja suuri väestöpotentiaali.

Rukalla on selvästi vähemmän Länsi- ja Etelä-Suomesta, esimerkiksi Tampereen seudulta, kotoisin olevia omistajia kuin Levillä. Sekä Ruka että Levi sijaitsevat useiden satojen kilometrien päässä Tampereelta eikä kumpaankaan keskuksen ole kyseisestä kaupungista suoria lentoyhteyksiä, vaan lentoliikenne ohjautuu Helsinki-Vantaan kautta. Kun kohde on huomattavan kaukana vakituisesta asunnosta, etäisyys menettää osin merkitystään (Aho & Ilola 2006). Tällöin valinnassa painottunevat kaksi muuta tekijää eli alueen attraktiivisuus ja kiinteistön hinnat (ks. Hall & Müller 2004b, 10–11; Müller 2006, 337). Keskusten kiinteistön hinnoissa ei liene suuria eroja, joten ilmeisesti Länsi- ja Etelä-Suomessa Leviä pidetään tällä hetkellä vetovoimaisempana vapaa-ajanasuntoympäristönä kuin Rukaa.

Rukan vapaa-ajanrakennusten omistajat etäisyyden mukaan

Päiväkäyntivähyke (alle 100 km). Päiväkäyntivähykkeellä sijaitsevat Rukan vapaa-ajanrakennukset ovat yhtä posiolaista lukuun ottamatta kuusamolaisten omistamia (kuva 7).

Kuva 7. Rukan yksityisten vapaa-ajanrakennusten omistajien kotipaikkakunnan etäisyys matkailukeskukseen 31.12.2004 (Tilastokeskuksen kesämökkiaineisto 2006).

Viikonloppuvyöhyke (alle 400 km). Päiväkäyntivyöhykkeen jälkeen on ”tyhjä alue” ennen Oulun seutua. Lapin maakunnan puolella viikonloppuvyöhykkeellä sijaitsevat Rovaseutu ja Kemi-Tornio, mutta Rukan vapaa-ajanrakennusten omistajat rajoittuvat Kuusamon ohella selkeästi Oulun seutuun. Mikäli viikonloppuvyöhyke ulotetaan 250 kilometriin, vyöhykkeellä on kirjoilla 50 prosenttia Rukan mökkirakennusten omistajista. Laajempi viikonloppuvyöhyke (400 km) ei juuri lisää omistajien määrää, sillä heidän osuutensa nousee 56 prosenttiin. Tämä johtuu siitä, että Oulun seutu sisältyy jo suppeampaan vyöhykkeeseen.

Lomavyöhyke (yli 400 km). Rukan mökkirakennusten omistajat ovat lomavyöhykkeellä kasautuneet lähes yksinomaan pääkaupunkiseudulle. Rukan kohdalla on huomattava, että jo suppeamman viikonloppuvyöhykkeen (250 km) jälkeen alkaa ”tyhjä alue”. Tämä ulottuu yli 800 kilometriin eli pääkaupunkiseudulle saakka.

Rukan päiväkäyntivyöhykkeellä asuu 33 prosenttia, viikonloppuvyöhykkeellä, sisältäen päiväkäyntivyöhykkeen, 56 prosenttia ja lomavyöhykkeellä 44 prosenttia yksityisten mökkirakennusten omistajista. Rukalla kaikki kolme vyöhykettä ovat tasaisesti edustettuina. Toisin sanoen, vaikka omistajat ovat keskittyneet vyöhykkeiden sisällä, he ovat kuitenkin jakautuneet kohtalaisen tasaisesti vyöhykkeiden välillä. Paikkakuntalaisten suuri omistajien määrä Rukan päiväkäyntivyöhykkeellä selittyy osaksi Kuusamon väkiluvulla (17 113) suhteessa Kittilään (5 840). Vyöhykkeiden välisessä vertailussa korostuu siis viikonloppuvyöhyke. Tätä vahvistaa se, että keskimääräinen etäisyys omistajien vakituisen asuinpaikan ja Rukan välillä on 398 kilometriä eli viikonloppuvyöhykkeen ylärajalla. Se on selvästi suurempi kuin edellä läpikäydyissä tutkimuksissa lukuun ottamatta Pyhänturin 630 kilometriä (Saarinen & Vaara 2002) ja Levin 610 kilometriä. Rukan kohdalla viikonloppuvyöhykkeen painottuminen johtuu Oulun seudun edullisesta tila-aika-ulottuvuudesta verrattuna Leviin.

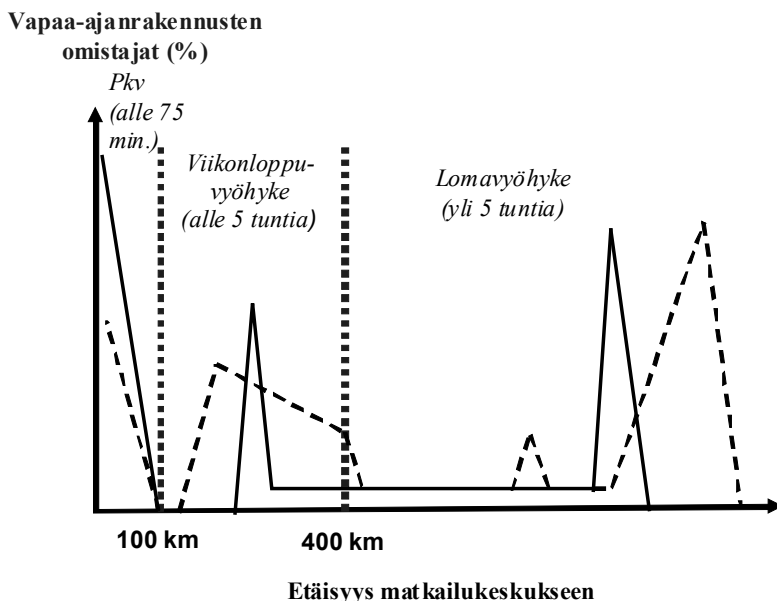
Levin ja Rukan etäisyysvyöhykkeet ja -mallit

Yksityiskohtainen analyysi paljasti matkailukeskusten vyöhykkeiden ominaispiirteet ja eroavuudet. Ensiksi, päiväkäyntivyöhyke kattaa molemmissa keskuksissa lähinnä oman kunnan. Rukalla kuusamolaiset omistavat vapaa-ajanrakennuksista peräti kolmanneksen, mikä johtuu osaksi Kuusamon suuremmasta asukasluvusta Kittilään nähden. Toiseksi, Levin viikonloppuvyöhyke sisältää Kittilän lisäksi kolme Pohjois-Suomen kaupunkiseutua: Rovaseudun, Kemi-Tornion ja Oulun seudun. Erityisesti Rovaseutu on tärkeä omistajakeskittymä suotuisan tila-aika-ulottuvuuden ja suuren väestömäärän vuoksi. Rukalle kyseisellä vyöhykkeellä vain Oulun seudulla asuu huomattava määrä mökkirakennusten omistajia Kuusamon ohella. Oulun seutu on siten viikonloppuvyöhykkeellä molemmille keskuksille merkittävä omistajakeskittymä, mihin on syynä kohtalaisen lyhyen etäisyyden lisäksi suuri väestöpotentiaali. Rukan vapaa-ajanrakennusten omistajista lähes 60 prosenttia asuu viikonloppuvyöhykkeellä, mutta Levillä heidän osuutensa on alle 40 prosenttia. Kolmanneksi, lomavyöhykkeellä molemmille keskuksille pääkaupunkiseutu on tärkeä omistajakasauma ja Levillä Tampereen seutu. Pääkaupunkiseudun vahvan aseman taustalla ovat suuri väestömäärä ja toimivat liikenneyhteydet. Neljänneksi, sekä viikonloppu- että loma-

vyöhykkeellä kaupunkiseutujen sisällä keskuskaupungit, väestökeskittymät, ovat myös omistajakeskittymiä.

Levin ja Rukan vapaa-ajanrakennusten omistajien pelkistetyissä etäisyysmallissa heidän määränsä vähenee päiväkäynti- ja viikonloppuvyöhykkeen rajaa kohti eli käyrä on etäisyyden mukaan laskeva (kuva 8). Tosin Levin kohdalla Oulun seutu aiheuttaa ”omistajapiikin” vielä viikonloppu- ja lomavyöhykkeen rajamailla. Lomavyöhykkeen alku on niin sanottua ”tyhjää aluetta”, jossa vain muutamat Länsi- ja Keski-Suomen kaupunkiseudut näkyvät Levin pienenä ”piikkinä”. Lomavyöhykkeellä Tampereen seudulta alkaen omistajien lukumäärä kasvaa huipentuen pääkaupunkiseudulle.

Rukan malli on puolestaan ”kolmipiikkinen”, jossa jokaisella vyöhykkeellä on selvä omistajakeskittymä. Näiden keskittymien välit ovat lähestulkoon ”tyhjää aluetta”. Lomavyöhykkeellä Rukan omistajat kasautuvat lähinnä pääkaupunkiseudulle, joten kyseisen vyöhykkeen ”piikki” on kapeampi kuin Levillä. Lomavyöhykkeen mallia voidaan kuvata molempien keskusten kohdalla loppua kohti nousevaksi. On syytä korostaa, että tässä tutkimuksessa esitetyt empiiriset etäisyysmallit soveltuvat Suomen kontekstissa periferisiin matkailullisesti attraktiivisiin keskuksiin, joihin on toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien lentoyhteydet, pääkaupunkiseudulta.

Kuva 8. Levin ja Rukan etäisyysmallit. Levi kuvataan katkoviivalla ja Ruka yhtenäisellä viivalla. *Pkv* = päiväkäyntivyöhyke.

Lomavyöhykkeellä sijaitseva Itä-Suomi on molempien keskusten kohdalla vaatimattomasti edustettuna. Tähän ovat syynä tila-aika-ulottuvuus ja liikenneyhteydet. Itä-Suomessa, tai sen välittömässä läheisyydessä, ovat esimerkiksi Tahko, Koli ja Himos, jotka lukeutuvat maamme suuriin matkailukeskuksiin (ks. Vuoristo 2002). Näihin on Itä-Suomessa luonnollisesti lyhyempi matka kuin Pohjois-Suomen keskuksiin, sillä ne sijaitsevat Itä-Suomen näkökulmasta viikonloppuvyöhykkeellä.

Yleisesti vapaa-ajanasuntojen houkuttelevuuden on todettu laskevan, kun ne ylittävät viikonloppuetäisyyden (Müller 2002b). Toisin sanoen mainitut Itä-Suomen keskukset muodostavat Ullmania (1956) mukaillen väliin tulevan mahdollisuuden pohjoisten kohteiden näkökulmasta. Lisäksi liikenneyhteydet, esimerkiksi juna- ja lentoliikenne, toimivat Länsi- ja Etelä-Suomesta paremmin Pohjois-Suomeen kuin Itä-Suomesta.

Esitetyissä etäisyysmalleissa vyöhykkeet muodostettiin ”autoetäisyyden” mukaan absoluuttisesti ajokilometreinä ja suhteellisesti ajoaikana. Vaihtoehtoinen tapa olisi tarkastella etäisyyttä pelkästään suhteellisesti, ajassa mitaten. Kuten Janelle (1969) toteaa, matkustusajan, suhteellisen etäisyyden, lyhenemisen myötä absoluuttinen etäisyys menettää merkitystään. Suhteellisessa lähestymisessä lomavyöhyke määriteltäisiin alkavaksi noin viiden tunnin yhdensuuntaisesta matkasta, jolloin korostuisi liikennevälineiden ja -yhteyksien nopeus. Kun ajoajalla mitattuna Levi ja Ruka sijaitsevat esimerkiksi pääkaupunkiseudulta katsoen lomavyöhykkeellä, ne ”siirtyisivät” lentoajalla viikonloppuvyöhykkeelle. Müllerä (2002b) tulkiten tämä merkitsisi sitä, että pääkaupunkiseudulta olisi mahdollista tehdä lukumääräisesti useita mutta viipymältään lyhyitä viikonloppuvierailuita Pohjois-Suomen matkailukeskuksiin. Lomavyöhykkeen piirteet (harvat vierailut, pitkät viipymät) täydentyisivät viikonloppuvyöhykkeen ominaisuuksilla (useat vierailut, lyhyet viipymät), mikä tarkoittaisi mökkivuorokausien kasvua. Pääkaupunkiseutulaisen näkökulmasta vapaa-ajanasuntojen käytön lisääminen edellyttää toimivia ja kohtuuhintaisia lentoyhteyksiä matkailukeskusten välittömässä läheisyydessä sijaitseville Kittilän ja Kuusamon lentoasemille. Lundmark ja Marjavaara (2005) korostavat lentoliikenteen – ja yleensäkin saavutettavuuden – roolia Ruotsin tunturialueiden vapaa-ajanasuntojen viikonloppukäytön kohdalla.

Müller (2002b) painottaa viikonloppuasunnon sijainnillista riippuvuutta. Toisin sanoen vapaa-ajanasunto voi olla vain tietyllä etäisyydellä vakituisesta asunnosta. Tässä katsannossa tarkastelu rajoittuu kuitenkin ”autoetäisyyteen”. Sen sijaan pelkästään suhteellisessa etäisyydessä käsitteenä voisi olla ”saavutettavuudellinen riippuvuus”. Tällä tarkoitetaan sitä, että pääkaupunkiseudulta on säännöllinen lentoyhteys Kittilään ja Kuusamoon. Pääkaupunkiseutulaisen näkökulmasta Pohjois-Suomen matkailukeskuksiin verrattavat lähimmät talvipainotteiset kohteet ovat Keski-Euroopassa ja Ruotsissa. Lentoyhteydet näihin keskuksiin eivät ole kuitenkaan yhtä toimivia kuin Pohjois-Suomeen, sillä esimerkiksi kevätseongin aikana sekä Kittilään että Kuusamoon on Helsingistä useita suoria vuoroja päivässä. Pohjoisen matkailukeskuksilla on pääkaupunkilaisten katsannosta saavutettavuuteen – ei sijaintiin – perustuva kilpailuetu ulkomaisiin talvikohteisiin nähden. Keski-Euroopan ja Ruotsin kohteiden kannalta pohjoisen Suomen keskukset ovat Ullmanin (1956) termein väliin tulevia mahdollisuuksia.

Pääkaupunkiseudun lomavyöhykkeen ”siirtyminen” viikonloppuvyöhykkeelle olisi myös Levin ja Rukan taloudellisten vaikutusten näkökulmasta myönteinen asia. Bohlinin (1982) tutkimustulosten mukaan lyhyt vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon etäisyys merkitsee ostojen suuntautumista lähtöalueelle. Matkailukeskusten kohdalla suhteellisessa siirtymässä ei olisi kuitenkaan kyse lyhyestä absoluuttisesta etäisyydestä, joten mökkiläisten kulutuskäyttäytyminen noudattaisi perinteisiä loma-

vyöhykkeen ominaispiirteitä: ostot ohjautuisivat vapaa-ajanasunnon kohdepaikkakunnalle.

Johtopäätökset

Tutkimuksessa selvitettiin kahden Pohjois-Suomessa sijaitsevan matkailukeskuksen, Levin ja Rukan, yksityisten vapaa-ajanrakennusten omistajien asuinpaikkoja. Tulokset muistuttavat Tärnabyn (ks. Jansson & Müller 2003; 2004) ja laajemminkin Ruotsin tunturialueiden analyysija (ks. Müller 2002a; 2004; 2005; 2006; Lundmark & Marjavaara 2005; Marjavaara & Müller 2007). Niissä on osoitettu attraktiivisessa tunturimaisemassa sijaitsevien reuna-alueiden matkailukeskusten vetovoima vapaa-ajanasuntojen kasautumispaikkoina ja se, että tunturiseudun mökinomistajat asuvat usein viikonloppu- ja lomavyöhykkeellä. Näin ollen mökit ovat lähtöalueiden näkökulmasta joko ”mukavuustakamaassa” tai pääasiallisella loma-alueella (ks. kuva 1). Kun Ruotsissa vapaa-ajanasunnot ovat keskimäärin 87 kilometrin päässä omistajien vakituisista asunnoista (Müller 2006, 344), tunturialueilla keskiarvo on 220 kilometriä (Lundmark & Marjavaara 2005, 9). Myös Levin ja Rukan havaittiin houkuttelevan omistajia huomattavasti laajemmalla maantieteelliseltä alueelta kuin viikonloppu- ja lomavyöhykkeeltä, mikä korostaa matkailukeskusten vapaa-ajanasumisessa matkailullista elementtiä verrattuna esimerkiksi kesämökkibarometrin (Nieminen 2004) ja LVVI-tutkimuksen (Sievänen & Pouta 2002, 183) tuloksiin. Rukan mökkirakennusten omistajien asuinpaikkakunnat ovatkin likimain samoja kuin talvimatkailijoiden pääasialliset lähtöalueet, Oulun seutu ja pääkaupunkiseutu (ks. Rämetsä & Kauppila 2001). Aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Saarinen 2001, 31–67; 2003; 2004; Kauppila 2004) on todettu matkailukeskusten linkittyminen matkailijoiden lähtöalueisiin, kaupunkiseutuihin, mitä vapaa-ajanrakennusten omistajien kotikuntatarkastelu vahvistaa. Perifeerisiä matkailukeskuksia voidaankin luonnehtia kaupunkien etäisyyksiksi.

Müllerin (2005) tutkimustulosten mukaan Ruotsissa Sälenin matkailukeskuksen ydinalueella arvioidut kiinteistönarvot ovat korkeat, samoin kuin mökinomistajien sosioekonominen asema ja koulutus. Myös Norjassa on havaittu uusien alppihiihtokeskusten vapaa-ajanasuntojen korkeat kiinteistön hinnat (Flognfeldt 2002). Tämän tutkimuksen mukaan lomavyöhykkeellä asuvat pääkaupunkiseutulaiset omistavat huomattavan osan Levin ja Rukan yksityisistä vapaa-ajanrakennuksista. Pääkaupunkiseutu on kaukana molemmista keskuksista, mikä on kustannustekijä asuntojen omassa käytössä. Pitkään etäisyyteen ja korkeisiin kiinteistön hintoihin viitaten pääkaupunkiseutulaisen täytyy kuulua ylempiin sosioekonomisiin luokkiin. Müller kuvaakin matkailukeskuksia käsitteellä eliittitila (*elite space*).

Vierailutiheyttä, viiptyä ja mökkivuorokausia tulkittiin Müllerin (2002b) tuloksiin tukeutuen pitkälti mökin oman käytön kautta. Matkailukeskusympäristössä yksityisten vapaa-ajanasuntojen vuokraus on kuitenkin yleisempää kuin maaseutu- ja kaupunkiympäristössä, mikä on todettu esimerkiksi Lapin keskuksissa (MKTk 1995), Tärnabyssä (Jansson & Müller 2003; 2004) ja Uuden-Seelannin Wanakassa (Keen & Hall 2004). Näin ollen mökki on voitu hankkia sijoitusmielessä arvonnousua ja vuokraustointia silmälläpitäen. Wanakan kohdalla yhdeksi motiiviksi paljastuikin sijoitus.

Vuokrauksen näkökulmasta vapaa-ajanasunnon omistajan kotipaikan ja matkailukeskuksen välisellä etäisyydellä ei ole niin suurta merkitystä, koska mökkivuorokaudet kertyvät osittain vuokralaisilta. Mikäli vapaa-ajanjäsen sijaitsee perifeerisessä matkailukeskuksessa, jolla ei ole väestökeskittymiä viikonloppuvyöhykkeellä, asunnon käyttö noudattaa vuokraustilanteessakin lomavyöhykkeen ominaispiirteitä, kausimuuttoa: harvat vierailut, pitkät viipymät. Esimerkiksi Rukan katsannosta yksi maamme kasvukeskuksista, Oulun seutu, on selkeästi viikonloppuvyöhykkeellä, mikä mahdollistaa keskuksen vapaa-ajanasuntojen intensiivisen viikonloppukäytön (oman ja vuokrauksen) lomakäytön ohella. Jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista tarkastella matkailukeskusten mökkien oman ja vuokrauksen suhdetta sekä vuokraajien maantieteellisiä lähtöalueita.

Analyysissa jouduttiin tyytymään matkailukeskusten yksityisiin vapaa-ajanrakennuksiin, koska perikuntien, yhteisomistuksessa olevista, ulkomaalaisten ja yritysten rakennuksista ei ole saatavissa omistajien asuinpaikkakuntatietoa. Näin ollen Levillä 60 ja Rukalla peräti 67 prosenttia vapaa-ajanrakennuksista ”jää ilman omistajaa”. Jatkotutkimuksissa olisi tarpeellista selvittää, poikkeavatko osakeyhtiöpohjaisten ja yritysten mökkirakennusten omistajien maantieteelliset jakaumakuviot tämän tutkimuksen tuloksista. Tutkimusasetelma tosin edellyttäisi Tilastokeskuksen tilastointiperiaatteiden muuttamista, sillä esimerkiksi osakeyhtiöomistukselliset rakennukset sisältävät usein lukuisia asuntoja (tai huoneistoja), joilla kullakin on oma omistajansa. Näin ollen tilastointi pitäisi ulottaa rakennusten sijaan yksittäisiin asuntoihin.

Kirjallisuus ja muut lähteet

- Aho, S. & H. Ilola (2006). Toinen koti maalla? Kakkosasuminen ja maaseudun elinvoimaisuus. Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 6.
- Baud-Bovy, M. & F. Lawson (1998). *Tourism and Recreation. Handbook of Planning and Design*. The Architectural Press, Oxford.
- Bell, M. & G. Ward (2000). Comparing temporary mobility with permanent migration. *Tourism Geographies* 2: 1, 87–107.
- Bohlin, M. (1982). Fritidsboendet i den regionala ekonomin – Vart fritidshusägärnas pengar tar vägen. *Kulturgeografiska institutionen vid Uppsala universitet, Geografiska regionstudier* 14.
- Coppock, J. T. (1977a). Second Home in Perspective. Teoksessa Coppock, J. T. (toim.): *Second Homes: Curse or Blessing?* Pergamon, Oxford, 1–15.
- Coppock, J. T. (toim.) (1977b). *Second Homes: Curse or Blessing?* Pergamon, Oxford.
- Flognfeldt, T. (2002). Second-Home Ownership. A Sustainable Semi-Migration. Teoksessa Hall, C. M. & A. M. Williams (toim.): *Tourism and Migration. New Relationships between Production and Consumption*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 187–203.
- Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.) (2004a). *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*. Channel View Publications, Clevedon.
- Hall, C. M. & D. K. Müller (2004b). Introduction: Second Homes, Curse or Blessing? Revisited. Teoksessa Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.): *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*. Channel View Publications, Clevedon, 3–14.

- Hall, C. M. & A. M. Williams (toim.) (2002). *Tourism and Migration. New Relationships between Production and Consumption*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.
- Hellman, H. (2006). Tunturipurojen raiskausta. Helsingin Sanomat, kuukausiliite, lokakuu, 74–80.
- Hemmi, J., Lehtinen, J. & K.-V. Vuoristo (1987). *Matkailu ja matkailijat*. WSOY, Porvoo.
- Hemmi, J. & K.-V. Vuoristo (1993). *Matkailu*. WSOY, Porvoo.
- Janelle, D. G. (1969). Spatial Reorganization: A Model and Concept. *Annals of the Association of American Geographers* 59: 2, 348–364.
- Jansson, B. & D. K. Müller (2003). *Fritidsboende i Kvarken*. Kvarkenrådet, Umeå.
- Jansson, B. & D. K. Müller (2004). Second Home Plans Among Second Home Owners in Northern Europe's Periphery. Teoksessa Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.): *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*. Channel View Publications, Clevedon, 261–272.
- Kauppila, P. (2004). *Matkailukeskusten kehitysprosessi ja rooli aluekehityksessä paikallistasolla: esimerkkeinä Levi, Ruka, Saariselkä ja Ylläs*. Nordia Geographical Publications 33: 1.
- Kauppila, P. (2005). Vierailuja, kehittämistä ja arkielämää: Pohjois-Suomen matkailukeskusten monet toiminnot. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, tutkimuksia* 2/2005, 85–117.
- Kauppila, P. (2006). *Matkailukeskukset, vapaa-ajanrakennukset ja kehitysprosessi: tarkastelussa Levi, Ruka, Saariselkä ja Ylläs*. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, tutkimuksia* 1/2006, 69–109.
- Kauppila, P. (2007). *Tilastokeskuksen kesämökkitalasto: matkailukeskuskäkökulma*. *Matkailututkimus* 3: 1, 57–71.
- Kauppila, P. (2008). Pohjois-Suomen suurten matkailukeskusten monet toiminnot: asukkaiden ja työllisten näkökulma. *Terra* 120: 1, 22–29.
- Kauppila, P., Rusanen, J. & T. Muilu (2005). Pohjois-Suomen suurten matkailukeskusten ja niiden sijaintikuntien väestökehitys: paikkatietonäkökulma. *Matkailututkimus* 1: 1, 26–45.
- Keen, D. & C. M. Hall (2004). *Second Homes in New Zealand*. Teoksessa Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.): *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*. Channel View Publications, Clevedon, 174–195.
- Lundgren, J. (1989). *Patterns*. Teoksessa Wall, G. (toim.): *Outdoor Recreation in Canada*. John Wiley & Sons, Toronto, 135–161.
- Lundgren, J. O. J. (1974). On access to recreational land in dynamic metropolitan hinterlands. *Tourist Review* 29, 124–131.
- Lundmark, L. & R. Marjavaara (2005). Second home localizations in the Swedish mountain range. *Tourism* 53: 1, 3–16.
- Marjavaara, R. (2007). The Displacement Myth: Second Home Tourism in the Stockholm Archipelago. *Tourism Geographies* 9: 2, 296–317.
- Marjavaara, R. & D. K. Müller (2007). The Development of Second Homes' Assessed Property Values in Sweden 1991–2001. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 7: 3, 202–222.
- Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus (MKTK) (1995). *Rekisteröimätön majoituskapasiteetti ja sen käyttö Lapin läänissä 1994*. MKTK:n julkaisu A: 68.
- Mercer, D. C. (1970). The Geography of Leisure – A Contemporary Growth-Point. *Geography* 55: 3, 261–273.
- Müller, D. K. (2002a). Second home ownership and sustainable development in Northern Sweden. *Tourism and Hospitality Research* 3: 4, 343–355.

- Müller, D. K. (2002b). German second home development in Sweden. Teoksessa Hall, C. M. & A. M. Williams (toim.): *Tourism and Migration. New Relationships between Production and Consumption*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 169–185.
- Müller, D. K. (2002c). Reinventing the Countryside: German Second-home owners in Southern Sweden. *Current Issues in Tourism* 5: 2, 426–446.
- Müller, D. K. (2004). Second Homes in Sweden: Patterns and Issues. Teoksessa Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.): *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*. Channel View Publications, Clevedon, 244–258.
- Müller, D. K. (2005). Second Home Tourism in the Swedish Mountain Range. Teoksessa Hall, C. M. & S. Boyd (toim.): *Nature-based Tourism in Peripheral Areas. Development or Disaster?* Channel View Publications, Clevedon, 133–148.
- Müller, D. K. (2006). The Attractiveness of Second Home Areas in Sweden: A Quantitative Analysis. *Current Issues in Tourism* 9: 4–5, 335–350.
- Müller, D. K., Hall, C. M. & D. Keen (2004). Second Home Tourism Impact, Planning and Management. Teoksessa Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.): *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*. Channel View Publications, Clevedon, 15–32.
- Nieminen, M. (2004). Kesämökkibarometri 2003: keskeisiä tuloksia postikyselyaineistosta. <http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/Pages/6275E6D917F36241C2256FB1003F60CBintermin.fi> (10.1.2007).
- Pitkänen, K. (2008). Second-home Landscape: The Meaning(s) of Landscape for Second-home Tourism in Finnish Lakeland. *Tourism Geographies* 10: 2, 169–192.
- Pitkänen, K. & R. Kokki (2005). Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten vapaa-ajan asumiseen Järvi-Suomessa. Joensuun yliopisto, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja 11.
- Rämet, J. & P. Kauppila (2001). Kuusamon kevättalvi- ja kesämatkailijat ja heidän rahankäyttönsä vuonna 2000. Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, tutkimuksia 1/2001.
- Saarinen, J. (2001). The Transformation of a Tourist Destination. Theory and Case Studies on the Production of Local Geographies in Tourism in Finnish Lapland. *Nordia Geographical Publications* 30: 1.
- Saarinen, J. (2003). Tourist destinations and the production of representations in tourism. *Nordia Geographical Publications* 32: 2, 1–9.
- Saarinen, J. (2004). 'Destinations in change'. The transformation process of tourist destinations. *Tourist Studies* 4: 2, 161–179.
- Saarinen, J. & M. Vaara (2002). Mökki kansallispuiston laidalla. Loma-asukkaiden näkemyksiä Pyhätunturin kansallispuiston käytöstä ja kehittämisestä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 845.
- Sievänen, T. & E. Pouta (2002). Kesämökki – portti luontoon. Teoksessa Saarinen, J. & J. Järviluoma (toim.): *Luonto matkailukohteena: virkistystä ja elämyksiä luonnosta*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 866, 177–190.
- Suomen asuntomessut (2007). Mökkikansan toiveet selvitetty: oma ranta ja rauha ja maastoon on sopeuduttava. http://www.asuntomessut.fi/uutiset/lehdistotiedotteet/vuosi2006/fi_FI/kolin_tutkimus/ (18.7.2007).
- SVT/Asuminen 2005: 7. Kesämökkit 2004. Tilastokeskus, Helsinki.
- SVT/Liikenne ja matkailu 2005: 9. Suomalaisten matkat 2004. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tuulentie, S. (2006). Tourists Making Themselves at Home: Second Homes as a Part of Tourist Careers. Teoksessa McIntyre, N., Williams, D. & K. McHugh (toim.): *Multiple Dwelling and Tourism. Negotiating Place, Home and Identity*. CABI Publishing, Cambridge, 145–157.

- Tuulentie, S. (2007). Settled Tourists: Second Homes as a Part of Tourist Life Stories. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 7: 3, 281–300.
- Ullman, E. L. (1956). The Role of Transportation and the Bases for Interaction. Teoksessa Thomas, W. L. Jr. (toim.): *Man's Role in Changing the Face of the Earth*. The University of Chicago Press, Chicago, 862–880.
- Vuoristo, K.-V. (2002). Regional and structural patterns of tourism in Finland. *Fennia* 180: 1–2, 251–259.
- Williams, A. M. & C. M. Hall (2000). Tourism and migration: new relationship between production and consumption. *Tourism Geographies* 2: 1, 5–27.

Internet-lähteet (Tiehallinnon välimatkapalvelu)

<http://alk.tiehallinto.fi/www2/valimatkat/index.htm> (16.7.2007)

Muut lähteet

Tilastokeskuksen kesämökkiaineisto 2006

SuomiCD 2006